

A felsorolt ismeretkörök legtöbbje a nappali, levelező és posztgraduális tagozatokon egyaránt tananyag. Ehhez a szakosodást elősegítő speciálkollégiumok járulnak.

A felsőfoku levelező tagozatu könyvtárosképzés tapasztalatai és problémái

A berlini Humboldt Egyetemen a levelező tagozaton a könyvtárosképzés 1971-ben indult; az első évfolyam 1975-ben végzett. Az induló hallgatói létszám 60 fő volt, ebből 53-an végeztek. A hallgatók különböző könyvtár típusban dolgozó, vezetőbeosztású munkatársakból kerültek ki. Többségük könyvtáros-szakiskolai végzettséggel rendelkezett.

A levelező tagozaton a tényleges képzési idő 3 és 1/2 év, a VIII. félévben kell a hallgatóknak az államvizsgára felkészülniük, ill. diplomamunkájukat elkészíteni. A rövidebb képzési időre azért van mód, mert a hallgatók számos ismeretet gyakorlati munkájukban már elsajátítottak.

A levelező oktatásban az ismeretszerzés fő formája az egyéni tanulás. Ennek irányítására és segítésére az egyetem havonta konzultációkat szervez, melyeken a részvétel kötelező. A hallgatóknak átlagban havonta két otthoni írásbeli dolgozatot kell készíteniük, továbbá a konzultációk alkalmából rendszeresen iratnak velük zárthelyiket, feladatlapokat töltenek ki, ill. félévenként vizsgáznak. A 3 és 1/2 év után komplex záróvizsgát tesznek, s ezt követően kell elkészíteniük diplomadolgozatukat. A levelező tagozat sikerében komoly része volt a hallgatók szerencsés összetételének, s a jövőben is erre a tagozatra csak hosszabb gyakorlattal rendelkezőket szabad felvenni.

Az elmúlt években további új évfolyamokat indítottak, az 1976/77-es tanévben az 5. évfolyam kezdte meg tanulmányait.

Tájékoztatók képzése és továbbképzése az NTMIR tagországaiban

Az NTMIR Meghatalmazott Képviselői Bizottságának 9. ülésén hozott döntés értelmében került sor a tagországok tájékoztatói oktatóinak szimpóziómára. Az 1975 decemberében lezajlott esemény több előadását-beszámolóját tartalmazza a Problemü MSzNTI 1976. évi első száma. Ezek, bár korántsem mutatják be e bonyolult problémakör egészét, rávilágítanak a főbb trendekre, valamint azokra az erőfeszítésekre, amelyeket a tagországok a tájékoztatók képzésének és továbbképzésének fokozatos egységesítése érdekében fejtenek ki. A szóban forgó közlemények legfontosabb mondanivalóit FUTALA Tibor foglalta össze.

A tájékoztatók képzése és továbbképzése az NTMIR valamennyi tagországában sürgető "napirendi kérdés", minthogy a tudományos-műszaki forradalom körülményei közepette a K+F (kutatás + fejlesztés) és általában: a sokszektoru társadalmi gyakorlat információkkal történő maradéktalan ellátása mind fejlettebb tájékoztatói rendszereket, ezen belül elsősorban mind több és a "kor színvonalán" felkészített szakembert feltételez.

Ha a szimpózium dokumentumanyagát "összenézzük", két alapvető megállapítást kell tennünk az általa tükrözött helyzetről:

1. A tájékoztatók képzése és továbbképzése mindenütt a könyvtárosképzésből sarjadt ki, majd átmeneti (néhol egészen még most sem elcsitult) "konfrontációk" után vele alakított ki változatosan differenciálódó egységet. E "konfrontációk" kettős haszonnal jártak. Részint azzal, hogy a tájékoztatóképzést és továbbképzést "megtanították a valóság tiszteletére" (az erős "elméleti törzs" megtisztítása elméletieskedő vadhajtásoktól, a hagyományos technikák és módszerek ignorálásának megszünése), részint pedig azzal, hogy megújították a könyvtárosképzést és továbbképzést (az eddiginél megbízhatóbb elméleti-informatikai alapra való támaszkodás, a gyakorlati ismeretek korszerűsödése). Ez a kettős haszon az NTMIR-tagországok által bemutatott valamennyi képzési-továbbképzési tematikából egyértelműen kitűnik.

2. Igen nagy tarkaság nyilvánul meg az általában három águ (középfoku, felsőfoku, felhasználói) képzés és továbbképzés formáiban. Szinte mindenütt van vagy volt középiskolai alapképzés, középszintű ráfejelőképzés, egyetemi-főiskolai alapképzés, felsőfoku ráfejelőképzés és természetesen továbbképzés is. Az is teljesen általános, hogy a képzés és a továbbképzés részint iskolai keretekben, részint iskolán kívüliekben valósul meg. A nappali képzésen kívül a levelező, az esti, az időnkénti bentlakásos variációk ugyancsak mindenütt meghonosodtak. A továbbképzés egyre inkább a specializálódást szolgálja.

Hazánk a szimpóziumon főként az ELTE Könyvtártudományi Tanszékén létezett és létező formákat mutatta be, néhány más képzési és továbbképzési formára (könyvtárosképző szaktanfolyam, a mérnök-továbbképzés keretében megrendezett tanfolyamok) is utalva.

A bolgárok két felsőfoku képzési formájukkal foglalkoztak részletesebben. Az első - nálunk így neveznék - "félszakos" egyetemi képzés. Vázlatos tanterve az alábbi: "alkalmazott bibliológia és operatív poligráfia" - 25 óra előadás és 5 óra látogatás; a bolgár könyvtárügy szervezete - 15 óra előadás; cimleírás és osztályozás - 30 óra előadás és 60 óra gyakorlat; a tudományos-műszaki tájékoztatás szervezete és feladatai - 30 óra előadás; bevezetés a bibliográfiába - 30 óra előadás és 60 óra gyakorlat; bevezetés a tudománytörténetbe és tudományszervezésbe (szakbibliográfia) - 30 óra előadás; a tudományos tájékoztatás elmélete és módszertana - 90 óra előadás és 90 óra gyakorlat; tájékoztatási technika (beleértve a gépi fordítást is) - 45 óra előadás és 30 óra gyakorlat; referenzmunka - 15 óra előadás; idegen nyelv (vagyilagosan: német, francia, angol) - 225 óra előadás és gyakorlat.

A szófiai egyetemen - s ez a második bolgár forma - 20 hónapos kiegészítő képzést is szerveztek a másféle alapképzettséggel rendelkező szakemberek számára. Ez a 765 órából (ebből 255 óra a gyakorlat) álló kurzus a következő témaköröket öleli fel: az informatika, a bibliográfia és a könyvtártudomány alapjai, dokumentális források analitikus-szintetizáló feltárása, információs rendszerek, a tájékoztatási folyamatok gépesítése és automatizálása, matematikai nyelvészet, a kibernetika alapjai, "tudománytan", a fejlett szocialista társadalom szociális-közgazdasági problémái.

A két tanterv közül a második az újabb. Felületes összevetésükből is kiderül, hogy a korábban (óvatosan) "könyvtáros- és tájékoztatóképzés"-ként megteremtett alapképzési egység napjainkban már igazi egységgé, azaz "tájékoztató-könyvtárosképzés"-sé fejlődött.

Ezt a lehetőséget realizálja az az egyszakos egyetemi tanterv is, amelyet a lengyelek - matematikai irányultságú képzés címen - dolgoztak ki. (Ezen kívül egy un. társadalomtudományi irányú képzést is meg akarnak valósítani.) Ez a tanterv az alábbiakat tartalmazza: 1. tantárgycsoport: a marxizmus-leninizmus filozófiájának és szociológiájának alapjai - 120 óra; a filozófia és a szociológia egyes kérdései - 60 óra; politikai gazdaságtan - 60 óra; a politikai tudományok alapjai - 90 óra; társadalompedagógia - 60 óra; idegen nyelvek - 360 óra. 2. tantárgycsoport: logika - 60 óra; a matematika válogatott kérdései - 120 óra; a statisztika válogatott kérdései - 30 óra; a "tudománytan" válogatott kérdései - 30 óra; az irányítás- és igazgatástudomány alapjai - 60 óra; művelődéstörténet - 180 óra; napjaink kulturális kérdései - 120 óra. 3. tantárgycsoport: a könyvtártudomány és informatika alapjai - 180 óra; a könyv és a tudományos információ szociológiai problémái - 30 óra; információforrások - 180 óra; dokumentum- és információgyűjtemények - 150 óra; a könyvtártudomány és az informatika új trendjei - 15 óra.

Az összesen 2910 órás tantervből 1200 óra jut a gyakorlati foglalkozásokra.

A három többé-kevésbé részletesen bemutatott tanterv kapcsán még két további "tantervfejlődési jellegzetességre" kell felhívunk a figyelmet. Az egyik az, hogy a mindinkább integrálttá váló tájékoztató-könyvtárosképzésen belül egyre nagyobb szerepet kap a "határ- vagy alaptudományok" oktatása, a másik, hogy igen előkelő helyre került az idegen nyelvi képzés. Mindkettő olyan, amely a szimpóziumon szóba került többi tantervkorszerűsítésre is jellemző. Különösen részletesen elemzi a korszerűsítésnek ezeket az irányait az NDK dokumentuma, amely egyébként az NDK-ban meghonosult képzési formákat (6 hónapos tanfolyami képzés a Technika házának szervezésében, technikai könyvtáros és informatorképzés, 2 éves ráfejelő kurzus az ilmenau-i Műszaki Főiskolán és a berlini Humboldt Egyetemen) mutatja be.

Csehszlovákia - a képzési és továbbképzési szükségleteket több szempontból felmérve - sajátos iskolán kívüli képzési-továbbképzési koncepciót "terjesztett" a szimpózium elé. Ebben a következő formák szerepelnek: ráfejelő képzés a másutt diplomázottak számára; ráfejelő (középfoku) képzés az érettségizettek számára; intézményi alapgyakorlat a kezdő szakképzetlenek számára; szakosító továbbképzés; a vezetői továbbképzés; ciklikus továbbképzés beosztottak számára; esetenkénti szemináriumok aktuális témákról.

Az egységesítési törekvések központi műhelye az NTMIK, amelyben a tagországok képviselői vállvetve munkálkodnak az ezzel kapcsolatos kérdések megoldásán. Az e tekintetben való előrehaladásnak két útja-módja van:

- különféle dokumentumok - irányelvek, rendtartások - elfogadása a tájékoztatók képzésével és továbbképzésével kapcsolatosan,
- konkrét továbbképző vállalkozások szervezése a tájékoztatók moszkvai továbbképző központjában.

Az eddig elfogadott és tervezett dokumentumok mindenekelőtt a tagországok vezető és oktató kádereinek továbbképzési rendjét és módjait (tanfolyamokon való részvétel, szemináriumok, szimpóziumok, intézményi gyakorlat, aspirantura) szabályozzák. Tervezés alatt áll a tájékoztatóképzés és továbbképzés nemzetközi tájékoztatói rendszerének kifejlesztése, amelynek központja Lengyelországban lesz.

A tájékoztatók moszkvai továbbképző központja egyébként hatalmas fejlesztésnek néz elébe. 1979/80-ban már 6500 tájékoztató továbbképzéséről fog gondoskodni. Ez nem utolsó sorban azáltal válik lehetővé, hogy az intézetnek számos filiáléja és konzultációs pontja létesül Szovjetunió-szerte (Leningrád, Kiev, Novoszibirszk, illetve Jereván, Alma-Ata, Vladivosztok). Az 1980-ig szóló fejlesztési terv ezen kívül egy sor képzésmódszertani, tantervfejlesztési és jegyzetkiadási feladatot tartalmaz. Ezáltal nemcsak a Szovjetunióban fog korszerűsödni a tájékoztatók képzése és továbbképzése, hanem - a példaadás révén - az NTMIR többi tagországában is.

A tájékoztató munkakör új szakmai profilja a számítógépes szolgáltatásokat nyújtó információs központokban

EGYHÁZY Tiborné - KOVÁTS Zoltán

Az informatika elméletének és gyakorlatának oktatói számára rendezett nemzetközi szimpoziumon (Moszkva, 1975. dec. 9-12.) elhangzott előadás.

Magyarországon elsőként a Veszprémi Vegyipari Egyetem Központi Könyvtára jutott a számítógépes szolgáltatásokat nyújtó információs központok sorába a kémia területén szervezett, a Chemical Abstracts Condensates adattárra alapított számítógépes SDI szolgáltatás megszervezésével. A számítógépes szelektív információterjesztésre alapított szakirodalmi szolgáltatások a hagyományos módon szervezett egyetemi könyvtár tevékenységére épülnek.

A gépesített információszolgáltatást 1971-ben vezettük be. Előtte a könyvtár munkastilusában már megkezdődött az az átalakulás, amelyet a régi hagyományosan passzív gyűjtés és rendelkezésre bocsátás helyett a felhasználók igényeinek fokozottabb figyelembevételével és körültekintőbb, aktívabb kielégítésével jellemezhetünk leginkább. Ezzel a megállapítással szeretnénk kihangsúlyozni azt a körülményt, hogy véleményünk szerint hatékony tájékoztatói tevékenységet csak megfelelő dokumentumgyűjteményre, vagyis klasszikus értelemben vett könyvtári állományra alapítva lehet végezni.

Az információs központ és a régi értelemben vett könyvtár között tehát elsősorban a könyvtár dolgozóinak, a könyvtárosoknak a munkastilusa jelenti a különbséget. A Veszprémi Egyetemi Könyvtár dolgozói olyan kollektívát alkotnak, akik vállalták az olvasók: egyetemi oktatók és hallgatók, a kutatásban és műszaki fejlesztésben dolgozó vegyészek és mérnökök szakirodalmi igényeinek kielégítését oly módon, ahogy az a szakemberek munkáját legeredményesebben elősegíti, ahogy az számukra leginkább biztosít idő- és munkamegtakarítást.

Az olvasók különféle csoportjaival fenntartott állandó szoros kapcsolat alapján az egyetemi könyvtár olvasóinak információs igényei az alábbiakkal jellemezhetők: